

„ПОКРЪСТВАНИЕТО НА БЪЛГАРИТЕ” – СЪЩНОСТ И ДАТИРАНЕ

Светослав Диамандиев

1.0. Въведение в темата и цел на изследването

Обществено-политическата и културна история на българския народ познава редица крупни поврати в неговото развитие. Един такъв почти революционен поврат е замяната на „отческата вяра” с религиозната догма на православието. Този процес в податките на хронистите е наречен „приемането на Христовата вяра от българския народ” или „българите бяха покръстени” или „Този Борис покръсти българите...” и други такива.

Очевидно изразът „Този Борис покръсти българите...” (7,с.51) не покрива по смисъл никакъв въображаем механичен процес на покръстване на българския народ, за който могат да се породят най-различни представи. Значението му остава неопределено. Ритуалът на покръстването на отделен индивид не би могъл да се пренесе върху никакъв обред, засягащ големи маси от населението или според шаблона - „целия народ”. Научни модели, обаче, не са разработвани. Не е възможно да си мислим например, че в една и съща година българите били наредени в редици, в края на които християнски свещеници ги удряли с натопен в светена вода босилек, обявявайки принадлежността им към Христовата вяра. Такава представа, обаче, ни дава миниатюрата от българския превод на Манасиевия летопис „Покръстване на българите” (12,с.227). Тази публикация съответства на заглавието на т. 2.1 от раздел 2 на История на българите „Покръстването” (12,с.225), което внушава разбиране за процес.

Изследването цели да се изясни същността на израза „покръстване на българите” и да се обоснове годишната дата на събитието, дало основание да се мисли, че българите имат вече православна църква, която им предоставя условия за ритуално общуване с Христа.

Архиепископ Теофилакт Охридски (1089-1126?) излага тезата, че покръстването е продължителен процес: „При него (цесаря¹ Борис-пояснението мое – С.Д.) и българският народ **започнал** (курс.мой-С.Д.) да се удостоява с Божието кръщение и да се християнизира” (3,т.IV,с.16).

За фактическо покръстване на всички българи в една година е невъзможно да се говори. За това се обявява и В.Златарски: „...новата вяра се е разпространявала постепенно, защото езичеството се държало в някои места дълго след това” (2,с.29). Както ще се види по-долу, при анализа на надписа от Балши, авторът прави опит да докаже, че „покръстването” е било осъществено през 869 г. За жалост митът за езичеството на българите се поддържа и от него.

Един от поредните гръцки първосвещеници на Охридската българска църква, архиепископ Димитър Хоматиан (1216-1234), съобщава, че по времето на „архиейерарх Христов и чудотворец Климент, епископ български, който бе в Охрид (14,с.395) „...българският народ още не бе изцяло просветен чрез кръщение и притежаваше варварска дивост,...” (14,с.396), което доказва, че процесът на християнизацията на българите е бил продължителен.

От горните цитати се разбира, че „покръстването на българите” не е било извършено в една година, при съществуващите за него представи като процес. Следователно „покръстването” в традиционния му смисъл не може да се датира.

¹ Съществуването и ползването на титула цесар от Крумовци е обосновано в „Крумовци императорите на България”

2.0. Исторически свидетелства за „покръстването на българите”

По-важно за разбирането на едно явление е да се разкрие неговата същност и след това производните от него следствия. Естеството на самото „покръстване” може да се разкрие единствено от свидетелствата за „годишната му дата”, съчетани с историческите сведения за датираното събитие. За това като се основавам на привлечените писмени паметници и връзката на посочените там събития с датите, които ги бележат, ще се опитам да направя извод за природата на феномена от българската историография, наречен „покръстване на българите”.

2.1. Надписът от Балши на цесáря Борис (852-889)

Летописът от Балши е български каменен гръкоезичен надпис, посветен на „покръстването на българите”². Открит е през декември 1917 г. от австроунгарски войници, върху каменен стълб в манастирски развалини край село Балши (на около 25 километра югозападно от Берат, Албания). Издълбан е на мраморен стълб и е важен домашен извор за „покръстването на българите” и за границите на България от онова време. Сегашното местонахождение на надписа не е известно. В Археологическия музей в София се съхранява негов гипсов отпечатък.

Охридският архиепископ Димитър Хоматиан в началото на XIII век потвърждава впечатлението, че надписът от Балши е посветен на покръстването, подобно на други надписи в района на Главиница: „Дори и до сега може да се видят запазени каменни стълбове в Кефалония, на които е издълбан надпис, който съобщава за приемането и приобщаването на народа към Христа” (4, с. 298).

П.Петров и Г.Петрова четат силно повредения Балшински надпис на цесáр Борис така: „...[покръсти се от Бога владетелят на България] Борис, преименуван Михаил с дадения му от Бога народ [в] годината 6374 [865/6]” (1, с. 19). Текстът в скобите е добавен от преводачите.

В.Златарски чете надписа по същия начин.

П.Динев, К.Куев и Д.Петканова дешифрират същия надпис малко по-различно: „...покръсти се князът на България Борис, преименуван Михаил заедно с дадения му от Бога народ, в годината 6374(6374-5508=866)” (4, с. 17).

В.Бешевлиев: „[Покръсти се от бога архонтът³ на България] Борис, преименуваният Михаил заедно с дадения му от бога народ в лето 6374” (5, с. 140).

Ползването на Цариградската ера в гръкоезичните каменни надписи е било възприето от Крумовци като целесъобразно за четящите гръцки език български поданици и чужденците (15, с. 37).

Текстът от Пространното житие на св.Климент, който ще бъде разгледан по-долу ми дава основание да се върна към анализа на надписа от Балши за друга редакция на нечетливата му начална част и за нов пълен превод.

Според В.Златарски цесáр Борис се удостоил с божие кръщение през първата половина на годината, следваща нахлуването на гръцката войска в България „по суша и по море” (2, с. 28, 29). Следователно цесáр Борис е приел християнската вяра най-късно през 864, а не през 865/6 г., както е посочено в превода на П.Петров. Това ще рече, че не е възможно да разбираме („...[покръсти се от Бога владетелят на България] Борис, преименуван Михаил с дадения му от Бога народ в годината 6374 [865/6]”), като израз, който третира

² Формулата „покръстване на българите” е поставена в кавички поради неразкритата все още нейна същност.

³ Българската историография все още не е установила значението на езиково гръкоподобната дума ΑΡΧΟΝ, която е осмислена в „Крумовци императорите на България” със значението на българския титул на Крум цесáр или международното император. Владетелят Борис е наследил чрез баща си Персиан от Омуртаг разширената българска титулатура „от Бога цесáр”. Не съществува български титул „архонт”, от което следва, че В. Бешевлиев неправомерно го използва.

покръстването на цесаря Борис и народа му по едно и също време. Би било хронологически неточно. Освен това през 870 г. Борис не е имал вече привилегията да се ползва от разширената титулатура „от Бога цесар“, тъй като с подписването на 30 годишния мирен договор от 863 г. той е бил принуден да се откаже от нея.

Възстановяването на тази формула, която е признавала божествения произход на властта на българския владетел, е била обещана от василевса на Борис като мощна съблазън. Фактът, че ако в първите две съхранени за историята писма на патриарх Фотий, написани през 865/866 г. (17, с. 103-под линия), той се обръща към владетеля на българите Борис само с ΑΡΧΟΝ (изписано в гръцкия му текст като ἄρχων), то в писмото му с дата, след 886 г. Борис е отново „от Бога ἄρχων“. Датата на писмото се определя от споменатата в него от патриарха кончина на василевса Василий I - 29 август 886 г. (17, с. 104-под линия).

Както пише Теофилакт, българският народ бил „повикан“ да влезе в лозето Божие, но независимо, че цесарят е бил покръстен преди това, народът не може да тръгне към нова вяра без да бъде предвождан от авторитарния си владетел.

Съгласно направените по-горе бележки надписът от Балши би бил по-правдив с текста: „[Повикан беше цесарят на България] Борис, преименуван Михаил с дадения му от Бога народ [в] годината 6374“.

С надписа от Балши цесарь Борис е оповестил своите поданици, разбиращи гръцката реч, за важното събитие да е създадена Българска православна църква (Бпц) и приета в диоцеза на Апостолическия престол в християнската година 866 (6374 минус 5508). Тази е годината, когато в Плиска пристигат посланиците на папа Николай I за утвърждаване от цесаря Борис на предварително постигнатото от кавкана Петър през 866 г. споразумение с папата за изграждане на Бпц и за усъвършенстването ѝ под ръководството на римските духовници. А този факт, естествено, се подчинява на правилото, че „покръстването на един народ“ от църква кръстителка неизбежно поставя новата църква под нейната юрисдикция.

От всичко до тук може да се направи извода, че според надписа от Балши, „българите са покръстени“ чрез акта на учредяването на тяхната църква през ноември 866 г.

2.2. Биографията на папа Николай I (858-867) от Анастасий Библиотекар

В животоописанието на папа Николай I Анастасий Библиотекар е записал: „А апостолическите пратеници (Формоза и Павел – доб. моя С.Д.) били приети много радушно и любезно от споменатия български княз (в латинския текст от ЛИБИ се чете гех, което в никакъв случай не съответства на много по-късното и чуждо на българската титулатура „княз“-бел. моя – С.Д.) и ... предали на българите целия култ на християнската вяра, както били научени от светейшия папа“ (6, с. 185). В тази фраза римският хронист говори в прав текст за мащабно организирано разкриване и предаване на християнската догма на българите, т.е. за верското им обучение като стадий, следващ „покръстването“. Това трябва да ни подсказва, че е било поставено началото на богослужение на българите в новосъздадената им вече християнска църква.

Анастасий Библиотекар свидетелства с тези думи да е „покръстен българският народ“ с акта на създаването на Бпц от право имаща за това вселенска християнска институция, каквато е папската през 866 г.

Добре е осветено задоволството на Борис от дейността на двамата кардинали и специално от Формоза. Според В.Златарски той бил „Възхитен от пъргавата дейност, голямото и умело усърдие, с които Портуенският епископ изпълнявал възложената нему задача,...“ (2, ч. 2, с. 112).

Че Българската църква е била реално в зоната на влияние на престола на св. Петър между 866 и 870 г., т.е. - в диоцеза на Апостолическата катедра, се доказва от писмата на папа Йоан VIII (872-882) до цесарь Борис от 876 г., в едно от които той пише: „За това се върнете (курсивът мой - СД) при блажения първоапостол Петър, когото обикнахте, когото

избрахте, когото потърсихте и чието покровителство приехте в нужда и пихте спасително и както е редно от водата на учението му и на чието покровителство се поверихте и отдадохте заедно с всичките си поданици” (6,с.149).

2.3. Приписката на Тудор Доксов от 907 г.

В приписката на Тудор Доксов върху Атанасиите се чете: „Този Борис покръсти българите в годината етхъ бехти” (7,с.51). Датата „етх бехти” е от Българския циклов 12-годишен календар и съгласно таблицата на календарите (8,с.28-29) съответства на християнската 866 г. От исторически установеното пристигане на римските църковници в Плиска през ноември 866 г. разбираме и значението на „бехти” като българското име на месец ноември.

Приписката е представена от Б.Христова, Д.Караджова и Е.Узунова със същия превод (9,с.89) като препис на кирилически текст от XV в.

Авторът на приписката или преписвачите са пропуснали, обаче, да посочат годината на „покръстването на българите” като година от Сътворението на света (СС). Този пропуск се отстранява като съответната християнска година се определя в рамките на известен период, както е в случая. Като знаем, че годината етх е 11-тата от 12 годишния цикъл на Българската хронологична система се определят няколко последователни години от интересувания ни период с българското наименование „етх”. Може, разбира се, да се ползва таблицата за привързването на българския циклов календар към християнския календар (8,с.28,29). Установява се при това, че възможните през 12 години с наименованието „етх” са: 6359 г. от СС (854 г. от Хр.календар), **6371 г. (866)** и 6383 г. (878) (8,с.32). Единствената от тях, която може да е пряко свързана с процеса на християнизацията на българите е 6371 г. от Сътворението на света, която изчислена с константата 5505 от Българската ера дава християнската година 866 (6371 минус 5505). Наистина съседните ѝ от двете страни години „етх” са неприложими за целта. Основание да предпочета Българската ера вместо Цариградската ни дава българското означаване на годината от самия Т.Доксов.

Историографията не осведомява за друго значимо за нашето минало събитие от 866 г. освен посрещането на двамата римски епископи с придружаващите ги свещеници от владетеля Борис в Плиска, което може да бъде единствено резултат от осъществена договореност между цесаря и папа Николай I за признаване на Българска православна църква и нейното изграждане и развитие в диоцеза на катедрата на свети Петър.

От това се разбира, че Т.Доксов посочва 866 г. като година на „покръстване на българите”, която е неразривно свързана единствено с изтъкнатия по-горе акт на сътрудничество с Римската църква.

2.4. Храбър за „покръстването на българите”

Второто изречение на Сказанието на Храбър гласи: „кръстнвше же сѧ рлиѧскимъ и грѣцьскимъ писмены, нждѧахъ сѧ словѣнскы рѣчь безъ оустроинна.”, което К.Кувев превежда на съвременен български език като „Когато се кръстиха, бяха принудени [да пишат] славянската реч с римски и гръцки букви без устроение” (4,с.98-100). Причастието *кръстнвше же сѧ* е преведано от различните изследователи с „когато се кръстиха”, „като се кръстиха”, „когато се покръстиха”. Във всичките преводи се подсказва следствие от покръстването.

Началните изречения на Лаврентиевия, на Берлинския и на Марчанския препис от Сказанието на Черноризец Храбър „За писмената” дават да се разбере, че вече покръстени според Константинополската патриаршия, българите са попаднали в зависимост от гръцката имперска власт, добила политически права да диктува на българския владетел най-малко културни промени в изконната му писменост и в т.ч. да преустанови ползването на своята древна азбука, и да се въздържи от въвеждането на писмения кирило-методиевски език и

азбука, т.е от кирило-методиевската писменост. За запознатите е разбираемо, че изложените току-що ограничения за българите са резултат от договорености между василевса Василий I и цесаря (императора) Борис I, предхождащи началото на Осмия вселенски църковен събор или 23 години преди Преславския събор (893 г.). Понеже няма исторически сведения, които да съобщават за други драстични промени в политическите отношения между Византия и България през 869 г., може казаното по-горе да се обясни със сделка от двустранен интерес между василевса и цесаря, осъществена в навечерието на събора в Константинопол.

Храбър или преписвачите на Сказанието му не посочват конкретна година на „покръстването на българите“. Той е бил, може би, съвременник или е могъл да научи за събитията от по-възрастни от него. Знаел е несъмнено, обаче, че българската църква е била институционализирана още през 866 г., което насочва към убеждението, че правилният превод на „кръстнвшѣ же сѧ“ е „покръстени вече“. Така авторът свидетелства, че насилието над българската култура, за което стана дума, е извършено през 869 г., когато българите били вече покръстени (13, с.73-74). Дали обаче 869(870) г. е годината на събитието, чрез което е поставено началото на съществуване на Бпц или това е 866 г., в „За писмената“ не е записано или преписвачите са го заличили. Мисля си, че неправилните преводи на причастието „кръстнвшѣ же сѧ“ насочват мисълта за покръстването към 869 год., която е началната година на Осмия вселенски събор. Тези преводи са дали повод на византинистите да възприемат тази година като „година на покръстване на българите“.

Във второто изречение на Сказанието Храбър проявява очевидно отношение към Византия, което се обяснява с унижението, на което е бил подложен Борис, заради отстраняването на гръцкото духовенство през 866 г. и приобщаването на новата Бпц към Апостолическата катедра.

2.5. Представителят на византийската мегаломания архиепископ Теофилакт Охридски за „покръстването на българите“

Трябва да разсъждаваме по някои определения на председателя на Охридската българска епархия архиепископ Теофилакт Охридски (1089-1126?) относно християнизиранието на българите. В известното като Пространно житие на Климент Охридски той пише за „повикване“ на българския народ: „И така българският народ бил освободен от скитското заблуждение и познал истинския и най-прав път – Христа (Йоан 14,6), и макар и късно, към единадесетия или дванадесетия час (Мат.20,6), влязъл в лозето Божие благодарение на този, който го повикал. Повикването на този народ станало в година шест хиляди триста седемдесет и седма от сътворението на света“ (3, гл. IV, с. 16). С тези думи архиепископ Теофилакт ни задава изходни данни да изчислим византийската версия на християнската година на „покръстването на българите“ като разликата от годината от СС 6377 и цариградската корекционна константа 5508, т.е. 869 г. от Р.Хр., както и посочва, че християнизацията на българите е дело на „повикващия“ василевс Василий I по време на Осмия вселенски събор.

Може да се приеме, че цитираният в началото на тази точка текст от творбата на архиепископ Теофилакт Охридски не носи загадка като дата. На използваното от него понятие „повикване в лозето Божие“ следва да се гледа като на включване на Бпц в общността на източните поместни църкви, политически удобно на византийската идеология. Съзнателно не обсъждам успоредно съществуващото значение на понятието „повикване“, което в трудовете на М.Ив.Соколов има смисъла на повикване във властта на дребни местни началници по волята на василевса (2, с.32). Не е вероятно, разбира се, да се мисли, че на българския владетел по това време някой е могъл да гледа като на „дребен местен началник“. Но така или иначе, важен елемент от постигнатите преди Осмия вселенски събор договорености между Василий и Борис са и политическите (повикан беше), по силата на

които на Борис е било възстановено правото да ползва разширената титлатура „от Бога цесър“, определяща божествения произход на властта му. Василевсът „повиква“, за да сподели властта си – светска и духовна, т.е. да даде власт, което напълно съответства на даденото му от Г.Бакалов определение на баща, имащ единствен право да утвърждава статута на другите християнски владетели (16,с.70). Така съчетавайки становищата на Теофилакт и Г.Бакалов, идваме до извода, че по волята на василевса Василий I от 869/870 г. българската църква е била вече под върховенството на Константинополската патриаршия.

От своя страна Н.Л. Туницкий пише: „...защото въ шест хиляди триста седемдесет и седмата година отъ създанието на света стана призванието (покръщането) на тоя (българския) народъ” (2,с.31 под линия). Така в полза на годината на „покръстване на българите” 869 се прибавя и мнението на руския учен, което е обяснимо.

Високо издигнатият в йерархията на византийската църква архиепископ Теофилакт свидетелства, че „покръстването на българите” е резултат от решенията на Осмия вселенски събор през 869 г.

2.6. Отец Паисий за „покръстването”

Великият български историограф Отец Паисий ползвал не съвсем достоверни исторически източници и често обърквал имената на българските владетели, но събитията, разглеждани извън тези грешки, са почти винаги верни по същество. Така той пише: „Тогавя Муртагон изпратил пратеници при римския папа Николай в Рим, също и в Цариград при царица Теодора...В 867 г. римският папа Николай изпратил двама епископи от Рим – Павла и Формоса. И така приведоха целия народ към светото кръщение и поставили Формоса за архиепископ. После цар Михаил изпратил до папата 106 въпроса за вярата и черковните деяния и молел папата да назначи в България патриарх”(11,с.186,187).

Вижда се, че Отец Паисий разграничава покръстването на владетеля от „покръстването на народа”, което определя също така традиционно с „приведоха целия народ към светото кръщение”. Той дава да се разбере, че именно с идването на римските прелати в Плиска се поставя началото на новата държавна религия на България.

При цялостната оценка на свидетелските данни в Историята на Отец Паисий би следвало отклонението с една година на посочената от него 867 да се пренебрегне.

3.0. Обобщение на освидетелстваните в изворите годишни дати на „покръстването на българите”

3.1. За 866 г., като дата на „покръстването”, съобщават: цесърят Борис в надписа от Балши, Анастасий Библиотекар с разказа си за радушното приемане на римските кардинали и останалите членове на мисията в Плиска от цесърят, Гудор Доксов в приписката си върху Атанасиите, Черноризец Храбър в Сказанието си „За писмената” и Отец Паисий в своята „история”.

3.2. За 869 г., като дата на „покръстването”, съобщава архиепископ Теофилакт Охридски.

По-горе беше обстойно изложено изказаното от Теофилакт за годината на покръстването на българите като година 6377 от СС. С тази дата авторът ни позволява да изчислим християнската година на това събитие като 869 г. от Р.Хр.

В подкрепа на становището за „покръстване на българите” през 869 г. именитият български историк В.Златарски пише: „Но за то пък годината на покръщането, която до скоро се отгатваше, сега се определя с най-голяма точност, след като се установи българското летоброение или ера и се изнамери в юго-западна Албания надписа от времето на кн. Бориса”(2,с.29). Очевидно В.Златарски се ориентира към дата на „покръстването” 869 г.(6374 минус константата на Българската ера 5505), която е година на откриването на Осмия вселенски събор (869-870). Оспорвам ползването на Българската ера при изчисляването на

християнската година от годината 6374 от СС, посочена в изписания с гръцка писменост Балшински надпис с аргумента, че във всички български гръкоезични надписи е ползвана не Българската, а Цариградската ера с корекционна константа 5508. Този извод направих след преодоляването на много вътрешни противоречия и многобройни изчисления и проверки на исторически освидетелствани дати. Едно от меродавните доказателства за правилността на тази констатация е Наръшкия надпис, в който от Бога цесарят Симеон, разполагал вече 11 години с кирило-методиевската писменост, е използвал гръцки език. С него е записана дата, която освен посочения там индикт, използва гръцката календарна система (константата 5508) за изчисление на годината на надписа, която е и според историческите сведения година на мирния договор между Византия и България в 904 г. от Р. Хр., с който са били уточнени новите граници между двете империи (12, с. 252). С горната обосновка се обезценява становището на В. Златарски за 869 г. като година на „покръстването на българите”, поради което свидетелството на архиепископ Теофилакт остава самотно.

4.0. Как да се разбира израза „покръстването на българите”?

Изход от затруднението да разберем израза „покръстване на българския народ” е да се намери връзката на религиозно събитие, отнасящо се до промяната на верската догма на българите, със сочената в изворите година на „покръстването”. Самото фактическо покръстване на отделните поданици на един народ не би могло да бъде датирано, защото както вече се обоснова, това е продължителен процес. Изследователите не са осмислили същността на израза „Борис покръсти българите”, защото не са искали да го видят като резултат от събитие, твърде различно от съществуващата за това верско-идеологическа доктрина, а може би и от механичните представи за покръстването.

Не може да има съмнение, че древните хронисти и съвременните учени са разбирали създадените с тези символични формули противоречия между битуващите представи за покръстването и истинния му смисъл, но очевидно това е било въпрос на всеобхватна традиция.

В разгледаните извори, посветени на годишната дата на „покръстването на българите”, се установява, че никъде не е посочено събитие или акт, с който би могло да се обясни самото „покръстване”. Би било правилно този израз да се разбира като акт на съзидане на Българската църква, който представлява знаменателно за историята на българското християнство събитие.

Разгледаните тук две повтарящи се в източниците дати са пряко свързани със:

4.1. Събитието на 866 г.

Както беше вече казано, през ноември 866 г. е даден ход за реализация на споразумение между папа Николай I и цесар Борис I за институционализиране и изграждане на Българска православна църква по образа на Римската курия с пристигането в Плиска на голяма група латински християнски църковници начело с кардиналите Павел Портуенски и Формоза Популонски. Очевидно можем да направим естествения извод, че под израза „покръстване на българите” източниците говорят за акта на утвърждаване на споразумението между папа Николай I и цесар Борис I за основаване на Българска християнска църква.

Този приоритет на Престола на апостол Петър да бъде кръстител на Бпц е бил пренебрегван от византийската имперска и църковна власт от времето на василевса Василий I, та до днес.

По силата на всичко изложено до тук имаме основания да формулираме в днешен смисъл горния факт с израза „Борис даде на българите православна църква през годината 6374 от СС” или „българите получиха православна църква през годината ехтъ бехти”, т.е. през ноември 866 г.

Дълбокото съдържание на този израз може да се прозре единствено в споразумението на българския владетел с предстоятеля на институцията като папската, която е имала привилегиите да легитимира християнска църква.

4.2. Събитието на 869/870 г.

През 869 г. започва Осмият вселенски църковен събор. Можем основателно да допуснем, че източните патриарси под натиска на василевса са решили легализирането на Бпц още през 869 г., отричайки на дело реалният принос на Римската курия за създаването и изграждането на Бпц. Заедно с това е било постановено да бъде българската църква автономна и оглавена от архиепископ (2,с.130).

По повод приключването на работата на събора в началото на февруари 870 г. василевсът Василий дава официална закуска на представителите на отпътувалите патриарси, на която се разиграва спектакъл, в процеса на който се обосновава принадлежността на Бпц към диоцеза на Константинополската патриаршия. С направените на закуската, дадена от Василий, декларации от представляващите Борис български делегати са били уредени българските задължения за придобивките получени от господаря на Византия пряко и чрез решенията на събора.

След анализа на ползваните най-авторитетни извори следва да признаем, че преобладаващата част от тях определя да е била 866 г. година на събитието, поставило началото на Българската православна църква, а не 869 г.

Може да се каже, че съборът е оценил степента на християнизация на българите като достатъчна, за да признае православната им църква. Нямам съмнение, че подобно решение е могло да бъде взето под диктата на василевса Василий само при положение, че цесарят Борис е обявил вече българската християнска църква като официална за държавата и трона, че се е отметнал от единство с Апостолическата катедра и приема юрисдикцията на византийската патриаршия. Това дава основание на византинистите да деформират историческата правда за времето на създаване на Бпц, сякаш българите са получили признание на своята православна църква от източните патриарси в година 6377 от СС, т.е. през 869 г. от Р.Хр.

Бих искал да подчертая, че освидетелстваното от архиепископ Теофилакт Охридски решение на Осмия вселенски събор да бъде призната Бпц през 869 г. не следва да се разбира като преминаване от диоцеза на Римската в този на Византийската църква. Това е било извършено реално след приключването на работата на Събора, едва през февруари 870 г.

5.0. Заключение

Фразите „Борис–Михаил покръсти българите” или „българите бяха покръстени” прикриват действително събитие, съдържащо се в „Борис-Михаил даде на българите християнска църква” или „българите получиха своя православна църква”.

С приема на латинските прелати и свещеници в Плиска през ноември 866 г. българският владетел е потвърдил волята си за осъществяване на споразумението за официализиране на българска християнска църква, постигнато между папа Николай I и пратеничеството на Борис, начело с кавкан Петър.

Трябва да се признае началото на официално допускане на активна християнска пропаганда и мисионерство в България веднага след подписването на договора за Дълбокия мир в края на 863 г. Насилственото покръстване на владетеля и на участниците в мирните преговори боляри не се свързва в изворите с „покръстване на българите”.

Поради острите противоречия между Византия и папския престол за привилегиите да присъединят българските християни в своя диоцез, Вселенската патриаршия пренебрегва и до днес постигнатите успехи на Престола на св.Петър за изграждането на Бпц. Осмият вселенски църковен събор, под диктата на василевса, оповестява решение през 869 г. за

автономна Българска православна църква, начело с архиепископ, като поставено с това нейно начало.

Създаването на Българската православна църква под юрисдикцията на Престола на св. Петър следва да се датира в 866 г., а приобщаването ѝ към диоцеза на Константинополската патриаршия – с оказаната в началото на 870 г. от представителите на източните патриарси подкрепа на василевса на Византия Василий I за религиозно овладяване на България.

Цитирани автори:

1. История на българската държава и право. Извори 680-1877г. Съставители П. Петров и Г. Петрова. С., 1996.
2. Златарски, Васил. История на българската държава през средните векове. Т. 1. ч.2. С.,2007.
3. Теофилакт Охридски. Житие на Климент Охридски.-В:ГИБИ. Т.IX, ч.II. С., 1994, 10 - 41.
4. Христоматия по старобългарска литература. Съставители Петър Динеков, Куьо Куев, Донка Петканова. С., 1978.
5. Бешевлиев, Веселин.Първобългарски надписи.С.,1979.
6. ЛИБИ. Т. II. С.,1960.
7. Начев Венцислав, Никола Ферманджиев. Писахме да се знае. С. 1984.
8. Диамандиев, Светослав. Дати на възцаряване на българските канове до Умор. Привързване на Българския циклов календар към Християнския календар. Ст. Загора, 2006.
9. Христова, Боряна, Д.Караджова, Е. Узунова. Бележки на българските книжовници X-XVIII век. Т. 1 X-XV век, С.,2003.
10. Куев,Куьо. Черноризец Храбър. С.,1967.
11. Паисий Хилендарски. История славеноболгарская. С., 1998.
12. История на българите. Под редакцията на Георги Бакалов. С.,2003
13. Диамандиев, Светослав. Защита на българската писменост от преди 870 г. Ст.Загора, 2013.
14. Хоматиан, Димитър. Кратко житие на Климент Охридски. Стара българска литература. Том четвърти. Житиенписни творби. Съставителство и редакция Климентина Иванова.С.,1986.
15. Бешевлиев, Веселин. Прабългарски епиграфски паметници. С.,1981.
16. Бакалов, Георги. Средновековният български владетел. (Титулатура и инсигнии). С.,1995.
17. ГИБИ. Т. IV,С.1961.